

Nr 93.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser för understöd åt nötboskapspremiering och tjurföreningar; given Stockholms slott den 24 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför.

Hänvisande till vad jag under punkt 54 under nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen anför angående anslag till premiering av nötboskap får jag nu efter inom jordbruksdepartementet företagen granskning av de i nyssnämnda punkt omförmälda, utav lantbruksstyrelsen *Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 82 häft. (Nr 93.)* 1

uppgjorda förslagen dels till nytt reglemente för den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen dels ock till kungörelse angående statsanslag till nötboskapsavelns främjande ånyo anmäla detta ärende.

Särskilt statsanslag för nötboskapspremiering beviljades första gången 1891 till belopp av 50,000 kronor, därvid föreskrevs, att statsbidraget icke finge överstiga vad hushållningssällskapet eller landstinget vart för sig eller i förening för ändamålet tillskjutit.

Under ärendets behandling anfördes, att en erforderlig förbättring av landets kreatursstock icke kunde komma till stånd, utan att de därtill syftande åtgärderna leddes efter en bestämd, klart uppfattad och genomtänkt plan, därvid största noggrannhet och urskiljning måste användas beträffande valet av så väl avelsdjur som påläggningsmaterial. För uppnående av det antydda målet funnes två metoder eller system. Den ena, som benämndes den Schleswig-Holsteinska, bestode uti bildandet av så kallade tjuvföreningar eller sammanslutningar av företrädesvis mindre jordbrukare i ändamål att inköpa en stamtjur, av vilken de bland medlemmarnas kor, som vid undersökning befunnits användbara till stamkor, bleve betäckta. Detta system förutsatte emellertid en företagsamhetsanda och förmåga att bedöma värdet och betydelsen av en sådan åtgärd, som åtminstone för det dåvarande icke syntes kunna påräknas hos landets mindre jordbrukare, vilka just i främsta rummet vore i behov av sådant understöd. Det andra systemet, vilket med framgång använts i främmande länder samt sedan 1883 tillämpats av Skaraborgs läns hushållningssällskap och därför plägade benämnas Skaraborgssystemet, avsåge att genom nötboskapspremiering höja nötboskapsaveln. Dess grundtanke vore att genom utdelade belöningar till ägarna av goda avelsdjur söka upphjälpa boskapsaveln från den låga ståndpunkt, varpå den förnämligast hos de mindre jordbrukarna inom landet för det dåvarande befunne sig.

De bestämmelser, som 1891 förordades för nötboskapspremiering med statsunderstöd, voro byggda på Skaraborgssystemet. Ur dessa bestämmelser må särskilt anmärkas, att utöver penningpris, skulle till ägare av varje hondjur, som premierades, utdelas betäckningsfrisedel. Dylig frisedel skulle gälla som betalningsmedel vid betäckning av premierad tjur, vars ägare skulle få den inlöst med visst belopp av hushållningssällskapet. Vidare må framhållas, att premieringsnämnden skulle för den i premieringsmöte deltagande allmänheten förklara syftet med och grunderna för premieringen ävensom lämna råd och upplysningar rörande skötseln av nötkreatur och lämpligaste sättet att förbättra inom orten befintliga kreaturstammar.

Sedan anslaget till premiering av nötboskap av 1897 års riksdag höjts till 75,000 kronor, hemställde lantbruksstyrelsen i november 1903 om anslagets ytterligare höjning till 100,000 kronor. Såsom motiv åberopades, att särskilda åtgärder erfordrades för avhjälpande av brist å lämpliga tjurar, vilken vore så stor, att utdelade frisedlar i icke obetydlig utsträckning bleve oanvända. Såsom ett verksamt medel att avhjälpa denna olägenhet hade ordförandena i premieringsnämnderna vid möte inför lantbruksstyrelsen 1902 föreslagit bildandet av så kallade tjurföreningar, därvid ordförandena uttalat den åsikten, att de statsmedel, som ställdes till hushållningssällskapens förfogande för premiering av nötboskap, borde få, på sätt och i den mån premieringsnämnderna ansåge lämpligt, användas till understödande av tjurföreningar inom distriktet. Ehuru lantbruksstyrelsen icke ville bestrida, att för premieringens verkliga framgång åtgärder från statens sida vore av nöden för att bereda de mindre jordbrukarna ökad tillgång till lämpliga tjurar, samt styrelsen för sin del till fullo erkände betydelsen av de sammanslutningar av flera jordbrukare för anskaffande och underhåll av tjurar, som benämndes tjurföreningar, syntes det styrelsen dock icke vara rådligt att vidtaga en sådan åtgärd, som den av bemälda ordförande förordade, varigenom olägenheter för den med statsmedel understödda nötboskapspremieringens jämna fortgång och följdriktiga utveckling lätt kunde uppkomma; och kunde styrelsen på grund härav icke förorda, att av premieringsmedlen *direkt statsunderstöd* lämnades åt sådana föreningar. Däremot ansåge styrelsen, att för vinnande av det utav bemälda ordförande åsyftade ändamål borde under de för premieringen då stadgade former vid samma premiering *särskilda, tämligen höga penningpris* under vissa villkor utdelas *för premieringsgilla tjurar, utställda av tjurföreningar*. Likaledes borde för äldre tjurar, som visat sig lämna en god avkomma, bestämmas höga penningpris, s. k. avelspris, som helt säkert skulle bidra därtill, att goda äldre tjurar bibehölles för avel, så länge de därtill vore lämpliga, och ej för tidigt såldes till slakt, vilket enligt hushållningssällskapens berättelser alltför ofta skedde till skada för tillgången inom landet på goda tjurar.

På sålunda anförda grunder beviljades anslagsökningen av riksdagen. I därefter utfärdat förnyat reglemente för nötboskapspremieringen medgavs rätt att utöver dittills tillåtna pris utdela dels hederspris (avelspris) för tjurar med vissa egenskaper dels ock tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, och för s. k. stamtjurar i Norrland. I samma reglemente infördes s. k. flockpris för grupper om minst tre prisgilla kor.

I anledning av en utav lantbruksstyrelsen i skrivelse den 29 ok-

tober 1908 gjord framställning om ökat anslag för här ifrågavarande ändamål med särskild hänsyn till möjlighörandet av ytterligare understöd till tjurföreningar hemställde Kungl. Maj:t hos 1909 års riksdag att från och med 1910 öka det under förevarande anslagstitel till understöd utav premiering av nötboskap anvisade belopp till 120,000 kronor, därav 30,000 kronor skulle användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest sistnämnda belopp i sin helhet eller till någon del under något år ej skulle behöva för detta ändamål tagas i anspråk, anvisa det sålunda tillgängliga beloppet för andra till nötboskapspremieringen hörande ändamål.

1914 års förra riksdag höjde anslaget till nötboskapspremiering till 160,000 kronor för att möjliggöra, att bidragen till tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, skulle kunna uppgå till 70,000 kronor. Vid 1917 års riksdag höjdes anslaget till 165,000 kronor, därav alltjämt 70,000 kronor finge användas till tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening. Med bifall till förslag av Kungl. Maj:t medgav 1919 års riksdag, att av ordinarie anslaget till nötboskapspremiering ett belopp av 110,000 kronor skulle få användas till tilläggspris, som nyss sagts. Avsikten härmed var att höja den del av dessa pris, som finge utgå av statsmedel, från då fastställt belopp av 75 kronor till 150 kronor. Slutligen har jämlikt beslut vid 1920 års riksdag ifrågavarande anslag höjts till 205,000 kronor, därav 150,000 kronor i första hand för tilläggspris till tjurföreningar, i anslutning vartill andelen av statsanslag till dessa pris höjts till 250 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att ehuru statsbidragen till understöd åt tjurföreningar avsevärt höjts, det ursprungliga premierings-systemet med frisedlar såsom en väsentlig del alltjämt tillämpas.

Redan 1915 har emellertid hushållningssällskapens ombud föreslagit premieringsreglementets omarbetning i syfte att möjliggöra för hushållningssällskap att bedriva nötboskapspremiering utan användande av frisedlar. Efter det ytterligare förslag i enahanda syfte framkommit, har Kungl. Maj:t, på framställning av lantbruksstyrelsen, den 27 februari 1920 bemyndigat styrelsen att tillkalla sakkunniga personer för att verkställa utredning och avgiva förslag till ändrade bestämmelser för premiering av nötboskap.

Sedan sålunda tillkallade sakkunniga, godsägaren L. M. Kruse, mejerikonsulenten S. Ljunggren, jordbrukskonsulenten A. Österman och lantbrukaren S. Nilsson i Strögård, till lantbruksstyrelsen avgivit förslag i ämnet, har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 17 oktober 1921 med överlämnande av sagda förslag underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

Därvid har lantbruksstyrelsen förklarat sig icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag. Dels skulle därmed icke helt vinnas de mål, som med en reform åsyftades, dels vore de sakkunnigas förslag förbundet med så högst väsentligt ökade kostnader, att enbart denna omständighet talade emot varje försök att under nuvarande statsfinansiella förhållanden realisera förslaget utan avsevärda förändringar. Lantbruksstyrelsen hade därför med upptagande av ett flertal beaktansvärda uppslag, som de sakkunniga framlagt, utarbetat ett nytt förslag.

Lantbruksstyrelsen redogör i sin skrivelse för *anmärkningarna mot nu rådande premieringssystem* sålunda.

Om också premieringen av nötboskap icke fått den omfattning, som från början kunnat förväntas på grund av det livliga intresse, varmed den då omfattats, hade densamma dock tvivelsutan utövat ett stort och mäktigt inflytande på utvecklingen av vår nötkreatursavel. Genom premieringsförfarandet hade en synnerligen behövlig upplysning angående avel, uppfödning och utfodring av nötkreatur kunnat spridas i de vidsträcktaste kretsar. Genom framförande till de olika premieringsplatserna av kreatur utav i flera hänseenden olika beskaffenhet hade starka impulser givits till nötkreatursavels utveckling. Vidare hade genom premieringsväsendet givits direktiv i fråga om själva avelsarbetet. Kreatursaveln hade inom vida kretsar bland den jordbrukande befolkningen kunnat inriktas på medvetna och bestämda mål. Detta hade bland annat tagit sig uttryck däruti, att vid avelsarbetet de olika i vårt land numera förekommande raserna hänvisats till vissa bestämda, för respektive raser lämpliga områden.

Ävenledes hade genom premieringen ökad möjlighet beretts den djurägande allmänheten att erhålla tillgång till goda tjurur. Genom det frisedelsystem, som alltifrån premieringens tidigaste period varit förbundet med premieringsväsendet och så att säga utgjort en av dess hörnstenar, hade de bättre hondjuren blivit av sakkunniga och erfarna fackmän utpekade och därefter förts till de bästa i orten förefintliga handjuren. Därigenom att en allt större del av hondjursstammen sålunda blivit föremål för premiering och i och med att genom frisedelssystemet möjlighet beretts vederbörande att hålla allt bättre tjurur, hade nötkreatursstammen inom mycket vidsträckta delar av landet undan för undan förbättrats med hänsyn till såväl kroppsformer som förmåga att på ett tillfredsställande sätt omsätta fodret i förädlade och lättsålda produkter.

Genom bildande av de på senare tider allt allmännare förekommande tjurföreningarna, vilka för möjliggörande av tjurhållning alldeles särskilt understötts i samband med premieringen, hade tillgången på goda tjurur även i sådana trakter, där bondejordbruket och småbruket vore förhärskande, i hög grad underlättats. I detta sammanhang kunde även erinras om den verksamhet, som under de senare decennierna utövats av de särskilt i vissa trakter ganska talrikt förekommande kontrollföreningarna, vilkas arbete gjort det möjligt att leda aveln med behörigt iakttagande även av djurens avkastningsegenskaper. Genom anordnande av stamboksföring för samtliga numera i mera avse-

värd utsträckning inom landet förekommande nötkretursraser hade vidare åt avelsarbetet skänkts en stadga och en organisation, vars värde knappast kunde överskattas.

Till följd av sålunda viktiga åtgärder hade den svenska lantrassen under de senare decennierna undergått en väsentlig förbättring. Den hade nu större förutsättningar än någonsin tillföre att fylla den uppgift, som vore densamma förelagd inom jordbruket. Detta faktum utslöte emellertid på intet sätt, att oerhört mycket härutinnan ännu återstode att vinna.

Även fränsett kristidens inflytande, som på ifrågavarande område verkat i hög grad nedbrytande, hade på senare tiden en viss stagnation kunnat förmärkas i premieringsarbetet och intresset därför. De förut snabba framstegen på området syntes numera hava avlösts av en viss svårighet att vidmakthålla de en gång intagna positionerna. Vid upprepade tillfällen hade också, såsom redan antytts, röster höjts för att inom premieringsarbetet åvägabringa genomgripande förenklingar, varigenom nämnda arbete bleve mindre tidsödande och kostsamt. Det hade sålunda påpekats, att den upplysningsverksamhet, som premieringen samtidigt med sin egentliga uppgift ursprungligen varit avsedd att tillgodose, numera med stigande folkbildning och ökad yrkeskunskap ej mera vore så av behovet påkallad, och att premieringen förty icke mera behövde betingas med denna uppgift. Vidare hade särskilt ifrågasatts, huruvida icke det omständliga och arbetskrävande frisedelssystemet, som på sin tid helt säkert varit av utomordentlig betydelse, numera skulle kunna helt eller åtminstone till huvudsaklig del avskaffas och alla krafter, ej minst de ekonomiska, i stället koncentreras på den utomordentligt viktiga frågan om beredande av tillräcklig tillgång till högklassiga tjurar.

Mot det nu använda frisedelssystemet hade dessutom riktats åtskilliga andra erinringar. Sålunda hade anförts, att ett betydande antal vid premieringarna utlämnade frisedlar aldrig kommit till användning och således icke medfört mot arbete och kostnader svarande nytta. Dessutom hade ändamålet med frisedeln mycket ofta till större delen förfelats, i det att efter den med frisedel premierade kon fallit en tjurkalv, vilket i sin ordning ofta nog medfört, att djurägaren nödgats taga pålägg efter annan icke premierad och icke heller av premierad tjur betäckt ko. Visserligen vore det sant, att frisedelns uppgift icke varit uteslutande att föranleda pålägg av ungdjur, fallna efter premierade tjurar, utan även att förmedelst frisedlarna premierade tjurar skulle tillföras inkomster, vilka skulle underlätta anskaffandet och bibehållandet av djuren, men erfarenheten hade ofta givit vid handen, att detta sätt att understödja hållandet av framstående tjurar så till vida visat sig mindre rationellt, som understödet i praktiken kommit att utfalla tämligen oberäkneligt, i det att ingalunda alltid den tjur, som företrädesvis varit förtjänt av understöd, också blivit bäst tillgodosedd. Ofta hade det kunnat vara tvärtom. Vidare hade erinrats, att det i allmänhet måste anses önskvärt, att varje hondjur, även om det ej vore av beskaffenhet att kunna premieras och erhålla frisedel, dock fördes till god tjur, enär pålägg på grund av rådande förhållanden ofta måste tagas även efter sådana hondjur. Dessutom hade det syntts onödigt och besvärligt att vart, varannat eller vart tredje år till premieringsplatserna föra förut besiktigade och godkända hondjur endast för att få dem ånyo godkända och be-

lönade med frisedel. Denna synpunkt hade på senare tid så mycket kraftigare framhållits, som de dyra arbetsprisen vållat, att deltagande i premieringsmötena med ett större antal kreatur syntes ställa sig alltför kostsamt för den enskilde djurägaren.

Av ovan anförda och andra skäl hade därför från allt flera håll ifrågasatts, huruvida icke premieringen numera borde, utan uppoffrande av väsentliga fördelar, kunna ske utan användning av frisedlar, ja, man hade till och med på sina håll tagit steget fullt ut och framhållit, att premiering av hondjur numera åtminstone i vissa delar av landet icke längre hade något existensberättigande. Genom avstående från hondjurspremiering och därmed sammanhängande frisedelsutdelning borde väsentliga lättnader i fråga om premieringsarbetets tekniska utförande stå att vinna. Detta skulle vara av så mycket större betydelse, som härigenom en under nuvarande förhållanden väl behöflig nedgång i de med premieringen förbundna kostnaderna kunde vara att påräkna.

Uttalanden i sådan riktning hade under årens lopp gjorts å möten med ordförandena i rikets nötkreaturspremieringsnämnder samt av hushållningssällskapens ombudsmöten, varjämte åtskilliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott anslutit sig till denna mening.

Det hade i detta sammanhang anförts, att de åtminstone i vissa delar av landet numera talrika tjurföreningarna utgjorde ett nytillkommet moment, som borde i avsevärd grad och långt mera än vad hittills varit fallet, direkt utnyttjas för de ändamål, som premieringen i första hand vore avsedd att tillgodose. Det hade därför ifrågasatts, att vid omarbetning av gällande bestämmelser för nötkreaturspremieringen tjurföreningsverksamheten måtte mera intimt knytas till premieringen, ja, att tjurföreningsverksamheten borde bilda så att säga ryggraden i hela premieringsarbetet.

Ett totalt avskaffande av frisedlarna, eventuellt hela hondjurspremieringen, måste enligt lantbruksstyrelsens mening givetvis väcka betänkligheter. Den djurägande allmänheten hade nämligen under en lång följd av år vant sig vid frisedlarna, vid sättet för deras förvärvande och användande, och det torde icke ligga någon överdrift i påståendet, att hondjurspremieringen och frisedelsutdelningen inom vissa premieringsdistrikt varit av grundläggande betydelse för hela premieringsarbetets resultat och det nu tillämpade förfarandet härutinnan alltför hava en uppgift att fylla inom vissa delar av landet. Å andra sidan torde det icke kunna förnekas, att nämnda förfarande inom andra områden spelat ut sin roll och numera torde kunna ersättas av annat och mindre omständligt förfarande. Saken syntes sålunda, vad denna detalj beträffade, ligga så till, att ett förnyat premieringsreglemente måste i förevarande hänseende bereda möjlighet för tillämpande inom olika orter av olikartade principer.

Ekonomiska skäl hade också syntes kraftigt tala för genomförandet av vissa ändringar i det nuvarande premieringsförfarandet. Penningvärdets starka fall hade vållat, bland annat, att premieringspriser och inlösningsbelopp i fråga om frisedlarna av hittillsvarande storlek numera ej syntes innebära tillräcklig lockelse för djurägarna att i större utsträckning uppvisa sina kreatur för premiering. För att uppfattningen härutinnan ånyo skulle kunna bliva densamma som under premieringsväsendets första årtionden, erfordrades så be-

tydande förhöjningar i de av stat och hushållningssällskap för ifrågavarande ändamål avsedda anslagsbelopp, att varje tanke härpå under rådande ekonomiska förhållanden torde få anses utesluten. Fastmer hade hushållningssällskapens betryckta ekonomiska ställning snarare nödvändiggjort begränsningar i än medgivit ökning av anslagen för ändamålet.

Beträffande dispositionen av för nötkreaturspremieringen nu tillgängliga medel hade ock den erinran gjorts, att alltför stor del därav åtginge till resekostnader för premieringsnämnderna och allmänna utgifter för premieringens upprätthållande.

Slutligen finge ock framhållas, att med den omfattning, premierings- och stamboksföringsarbetet under senare tider kommit att taga, allt större svårigheter yppats att för detta arbetes utförande kunna påräkna biträde av fullt sakkunniga och för uppgiften intresserade personer, helst som deras tid och arbetskraft hittills tagits i anspråk utan någon som helst ersättning. Skulle icke en förändring uti sistberörda förhållande med nödvändighet bliva av omständigheterna påkallad, hade det syntts synnerligen angeläget att åstadkomma en sådan omläggning av premieringsverksamheten, att denna kunde utföras med uppoffrande av betydligt mindre tid och arbete än som nu skedde.

Angående de *önskemål en reform bör tillgodose* yttar sig lantbruksstyrelsen vidare på följande sätt.

Såsom det viktigaste ändamålet med här ifrågavarande åtgärder för nötboskapsavelns förbättring ville styrelsen framhålla beredandet av *största möjliga tillgång till handjur av framstående och kontrollerad beskaffenhet*. Utan god tillgång till sådana, torde alla övriga åtgärder till nötkreatursavelns förbättring kunna betraktas såsom i väsentlig grad ineffektiva och fåfänga. Det gällde alltså enligt styrelsens förmenande att meddela sådana bestämmelser, att anskaffandet även inom de medelstora och mindre jordbruken av fullgoda handjur och bibehållandet av dessa så länge lämpligen ske kunde i möjligaste grad underlättades. Erfarenheten från de årtionden, varunder nötboskapspremieringen hittills verkat i vårt land, gäve också tydligt vid handen, att anstalter från det allmännas sida kunde träffas, vilka kraftigt befordrade detta mål. Det syntes därför nu närmast gälla att bygga på den en gång lagda grunden och ytterligare fullkomna byggnaden. Härvid torde det i första rummet gälla att i möjligaste mån tillgodogöra sig det intresse hos de mindre jordbrukarna för boskapsavelns förbättring och den förmåga av självverksamhet på detta område, som tagit sig uttryck i de numera, särskilt i vissa landsdelar, allmänt förekommande *tjurföreningarna*. Tack vare dessa hade även bland de mindre jordbrukarna kunnat bedrivas ett organiserat avelsarbete, som flerstädes redan lett till mycket betydelsefulla resultat. Tjurföreningarna syntes alltså böra knytas allt närmare till premieringen och den tanken syntes icke behöva vara utesluten, att tjurföreningarna inom en ganska nära liggande framtid skulle kunna övertaga en avsevärd del av de uppgifter, som hittills ålegat premieringen.

Även om man sålunda ansåge tillhandahållandet av fullgoda handjur i väsentlig, för att icke säga huvudsaklig, del böra överlåtas åt tjurföreningarna, syntes det dock angeläget, att fullgoda tjurar, som tillhörde enskilda ägare, allt

fortfarande kunde efter sakkunnig granskning bliva föremål för premiering. Det vore nämligen överhuvud taget av ej ringa vikt, att avelsledningen inom ett distrikt bereddes möjlighet såväl att uppehålla kontakten med de större djurägarnas avel som ock att, där så läte sig göra, utnyttja deras handjur för det allmänna avelsarbetet.

I detta sammanhang kunde nämnas, att lantbruksstyrelsen ansåge tidpunkten nu vara inne att meddela sådana bestämmelser, att — utom möjligen i rena undantagsfall — endast handjur av ren ras finge premieras och sålunda endast hållandet av sådana tjurar uppmontras med allmänna medel.

Av synnerlig vikt vid premieringsverksamhetens ordnande för framtiden syntes också vara, att avelsarbetets ledning inom de olika distrikten inriktades efter klara och målmedvetna linjer. Tillgodoseendet av detta önskemål krävde möjligast effektiva besiktning, bedömning och kontroll av det förefintliga handjursmaterialet, liksom ock av den efter detta fallna avkomman. Härav framginge, att styrelsen ansåge sig böra alltjämt fasthålla vid kravet, att avelsledningen bereddes tillfälle att med ej alltför långa mellanrum i största möjliga omfattning granska det inom ett distrikt förefintliga avelsmaterialet, särskilt dylikt material av hankön.

Vidare syntes avelsarbetets ledning böra så ordnas, att en *noggrann och effektiv stamboksföring* av inom distriktet förefintliga djur av premieringsbara raser möjliggjordes. Härmed avsåges icke endast registrering av djur utav ren ras utan även införande i förberedande stambok av djur, vilka utgjorde led i ett fortgående förädlingsarbete. Beträffande beredandet av möjlighet till sådan stamboksföring i erforderlig omfattning torde böra anmärkas, att åtgärder av ifrågavarande slag vore av icke ringa direkt ekonomiskt intresse för djurägarna, vadan en verksam medverkan från deras sida säkerligen borde kunna påräknas. Det torde icke böra förbises, att stamboksföringen vore att anse såsom det verksammast tänkbara medel att så att säga binda den enskilde djurägaren vid det en gång påbörjade avelsarbetet och samtidigt förekomma alltid skadliga omkastningar däri.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande måste varje premieringssystem, som skulle kunna anses motsvara tidens krav, bereda möjlighet för tillgodoseende av omförmälda synpunkter. Detta torde kunna ske även med förläggande av tyngdpunkten utav ifrågavarande verksamhet på premiering av handjur och bedömande i viss mån av deras avkomma. En organisation av premieringsarbetet efter dessa linjer skulle onödiggöra eller åtminstone i hög grad inskränka hondjurspremieringen och den därmed förbundna frisedelsutdelningen.

Emellertid torde dock — såsom några hushållningssällskaps förvaltningsutskott i ärendet ifrågasatt — inom vissa delar av landet ännu någon tid framåt nötboskapspremiering efter i stort sett oförändrade principer med hondjurspremiering och frisedelsutlämning vara påkallad. Trots att nötkreaturspremieringen numera pågått i tre decennier, måste det nämligen erkännas, att, särskilt i vissa avlägsna trakter, läget för närvarande i stort sett icke avsevärt skilde sig från vad förhållandet i allmänhet varit vid premieringsverksamhetens början. Här torde allt fortfarande direkt upplysningsverksamhet vara av nöden, liksom ock direkta åtgärder torde erfordras för att förmå de enskilda djurägarna att föra sina hondjur till premierad tjur. Inom sådana distrikt vore

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 82 häft. (Nr 93.)

det därför enligt styrelsens förmenande att gå händelserna i förväg att nu övergå till en premiering så gott som uteslutande inriktad på premiering av handjur. Det torde således vara nödvändigt, att inom sådana distrikt möjlighet bereddades att fortsätta premieringsverksamheten efter i stort sett samma linjer som hittills.

Av ovan anförda skäl syntes det styrelsen alltså nödvändigt, att åt ett nytt premieringsreglemente gäves en sådan utformning, att möjlighet bereddades att inom de olika premieringsdistrikten ordna denna verksamhet allt efter föreliggande olika lokala förhållanden enligt i vissa hänseenden olika principer. Någon kompromiss härutinnan ansåge styrelsen, som ovan nämnts, icke möjlig, utan hushållningssällskapen syntes därför böra få välja mellan två olika i förenämnda hänseende skiljaktiga system. I överensstämmelse med styrelsens principiella uppfattning i denna fråga hade styrelsen utarbetat förslag till förnyat reglemente för den med statsmedel understödda nötkreaturspremieringen.

Lantbruksstyrelsens på sålunda anförda principer grundade *förslag* innehåller, förutom vissa smärre ändringar av mindre betydelse, i huvudsak följande avvikelser från de nu gällande bestämmelserna i ämnet.

På hushållningssällskaps beprövande skall ankomma att anordna premiering antingen A) av såväl han- som hondjur, s. k. fullständig premiering, eller ock B) av endast handjur, s. k. tjurpremiering.

A). *Fullständig premiering*, som nära motsvarar nu gällande bestämmelser, företer dock vissa olikheter mot vad hittills tillämpats.

Angående *rätt att deltaga i tävlingar* gälla sålunda nu följande bestämmelser. Endast de djurägare, vilkas odlade jord icke överstiger sammanlagt 40 hektar och som idka jordbruk såsom huvudsaklig näring eller väsentlig binäring, må vid premieringsmöte deltaga med såväl handjur som hondjur i tävlingarna om alla slags pris; dock att lantbruksstyrelsen äger att, uppå därom av hushållningssällskap gjord ansökning, inskränka nämnda rättighet, så att den må tillkomma endast djurägare, vilkas odlade jord icke överstiger en viss mindre areal än nyss sagts, dock ej under 20 hektar. Djurägare, vilkas areal odlad jord överstiger den i enlighet med nyssnämnda föreskrifter bestämda maximi-arealen för deltagande i tävlingarna om alla slags pris, äro berättigade att för premieringsnämnden till bedömande uppvisa djur av båda könen, dock utan rätt att för handjur erhålla pris, som är utsatt i penningar, eller för hondjur annan utmärkelse, än att detsamma, i händelse det anses förtjänt därav, varder märkt såsom prisgillt.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skall härom gälla följande. Tjurförening, bildad enligt av lantbruksstyrelsen fastställda grunder ävensom djurägare, vilken är medlem i tjur- eller kontrollförening och idkar jordbruk såsom huvudsaklig näring eller väsentlig binäring, och vilkens odlade jord icke överstiger sammanlagt 40 hektar, må vid premiering kunna för såväl handjur som hondjur erhålla pris av alla slag; dock att lantbruksstyrelsen äger att, på därom av hushållningssällskap gjord ansökning, inskränka nämnda rättighet att tillkomma endast djurägare, vilkens odlade jord icke överstiger viss

mindre areal än nyss sagts, dock lägst 10 hektar, ävensom att såsom villkor för tilldelande vid premiering av penningpris eller frisedlar föreskriva medlemskap i tjurförening. — Djurägare, som icke äger att på grund av nyssnämnda bestämmelser deltaga i premiering, är likväl berättigad att för premieringsnämnd till bedömande uppvisa djur av såväl han- som honkön, dock utan att kunna för handjur erhålla pris, som utgår i penningar, eller för hondjur annan utmärkelse, än att detsamma varder märkt såsom premierat. — Hushållningssällskaps förvaltningsutskott må äga att för tiden till och med 1927 bestämma, huruvida inom hushållningssällskaps distrikt eller viss del därav djurägare, vilken, utan att vara medlem av tjur- eller kontrollförening, idkar jordbruk som huvudsaklig näring eller väsentlig binäring och vilkens odlade jord icke överstiger sammanlagt 40 hektar, må för premierade djur kunna tilldelas penningpris och frisedlar.

Den hushållningssällskapen hittills tillkommande rätt att hos lantbruksstyrelsen föreslå, *vilka raser eller typer* därav, som inom varje distrikt skola bli *föremål för premiering*, har föreslagits skola överflyttas på hushållningssällskapens förvaltningsutskott såsom varande bättre lämpade att avgiva ett på sakkunskap grundat förslag än hushållningssällskapen själva, vilkas beslut stundom vore beroende av en tillfällig majoritet.

Ifråga om *vilka djur, som må deltaga i premiering*, föreslås, att av handjur endast sådana av oblandad ras må uppvisas. Såväl de sakkunniga som lantbruksstyrelsen hava nämligen ansett tillgången på tjurar av oblandad ras numera vara så riklig, att en dylik inskränkning torde vara berättigad. Ifråga om hondjur skall hushållningssällskaps förvaltningsutskott äga begränsa rätten för sådana av blandad ras att deltaga i premiering till sådana djur, som äro fallna efter djur av oblandad ras.

Enligt nu gällande bestämmelser är i regel $2\frac{1}{2}$ år lägsta *ålder* för hondjurs rätt till premiering. Lantbruksstyrelsen äger dock medgiva en sänkning för visst distrikt till 2 år.

Lantbruksstyrelsen föreslår nu en ändring av dessa ålderssiffror till respektive 3 och $2\frac{1}{2}$ år.

Ifråga om *belöning för hondjur* gäller nu, att denna alltid skall bestå av frisedel men dessutom penningar endast i de fall, då hushållningssällskap så beslutar.

Enligt förslaget skall för enskilt hondjur ej kunna utdelas annan belöning än frisedel.

För nedbringande av kostnaderna för premieringen såväl för deltagarna däri som ock för stat och hushållningssällskap har vidare ansetts böra föreskrivas, att tjurföreningsmedlem tillhörigt hondjur, som redan premierats, för erhållande av ytterligare frisedlar icke behöver ånyo uppvisas, därest föreningens styrelse styrker, att djuret fortfarande är i fullgott skick och lämpligt till avel.

Flockpris för kor, tillhörande medelstor eller mindre jordbrukare hava bibehållits, dock att hushållningssällskaps förvaltningsutskott må äga att för sitt distrikt bestämma, huruvida dylika pris skola utdelas. Gällande villkor för erhållande av flockpris hava avsevärt skärpts genom bestämmelsen, att antalet djur i flocken skall utgöra minst 25 procent av antalet kor inom den

besättning, de tillhöra, dock minst 3 djur. Avsikten härmed har varit att likställa ägare av olika stora besättningar.

Flockpris skall kunna utdelas allenast till djurägare, som idkar jordbruk såsom huvudsaklig näring eller väsentlig binäring och vilkens odlade jord icke överstiger 40 hektar. Därför fordras bevis, genom kontrollförenings räkenskaper eller eljest på av premieringsnämnden godkänt sätt, att djuren äga framstående avkastningsegenskaper.

Då ett ständigt utbyte av djur sker mellan olika premieringsdistrikt, föreslås för erhållande av större likformighet att *premieringen av handjuren* skall verkställas i enlighet med en av lantbruksstyrelsen fastställd poängskala.

Vidare föreslås, att penningpris icke må utdelas för tjur med mindre denne, där sådant utan fara för överförande av smitta eller överansträngning kan ske, upplåtes till betäckning av hondjur, för vilket frisedel avlämnas.

Enligt nu gällande bestämmelser finnas för tjurar, förutom vanliga pris i tre grader, dels avelspris för äldre tjurar och hederspris för yngre tjurar, dels ock för såväl äldre som yngre tjurar, vilka tillhöra tjurförening, tilläggspris.

Förslaget bibehåller samma slag av pris, de förstnämnda benämnda statspris och avelspris. För erhållande av statspris hava stadgats så stränga bestämmelser, att dylikt pris ofta icke torde kunna tilldelas för tjur under hans livstid utan först senare. Avsikten med ifrågavarande bestämmelser har varit att erhålla en särklass för de i olika avseenden mest framstående tjurarna. Sistnämnda båda pris hava emellertid föreslagits att utgå allenast i form av diplom, hushållningssällskap självfallet obetaget att av egna medel utdela ytterligare pris.

Vid bestämmande av tilläggsprisets storlek skall enligt förslaget hänsyn tagas till de med tjurhållningen förenade kostnaderna i förhållande till tjurföreningens koantal, till föreningens betydelse för avelsarbetet i allmänhet ävensom till tjurens beskaffenhet.

B). För *tjurpremiering* föreslås i huvudsak samma bestämmelser, som ifrågasatts för tjurar vid den fullständiga premieringen, dock har här, såsom ersättning för frisedelssystemet vid den fullständiga premieringen, upptagits två nya former av pris, nämligen tjänstgöringspris och bevaringspris, det senare förbehållet föreningstjurar enbart. Det förra avser att mera direkt ersätta frisedlarna och skall sålunda, lämpligt anpassat, utgå i form av penningar samt beräknas i förhållande till tjänstgöringens omfattning. Härigenom bör det för tjurhållningen erforderliga stödet enligt styrelsens mening kunna lämnas på ett i flera avseenden både enklare och mera effektivt sätt än genom frisedelssystemet.

Bevaringspris däremot avser att råda bot å den skada, som nötkreatursaveln förorsakas genom tjurföreningarnas benägenhet att i förtid försälja tjurar till slakt. Priset, som kan tilldelas från och med året efter det premierad tjur uppnått 5 år, må utgå även om annan tjurförening än den, som fått tjuren premierad, äger densamma

Storleken av samtliga pris har överlämnats åt hushållningssällskapen att bestämma.

För att tjurförening må erhålla pris, skola nu dess stadgar vara fastställda av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Lantbruks-

styrelsen föreslår, att stadgarna skola vara upprättade i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställda grunder.

I fråga om *premieringsnämndens sammansättning* föreslås, att dylik nämnd skall bestå av två ledamöter, ordföranden inberäknad. Styrelsen har ansett främst ekonomiska skäl tala för en inskränkning av ledamotsantalet från nuvarande 3 till 2 och finner icke, att detta behöver menligt inverka på premieringsresultatet, då den tredje ledamoten i regel endast haft att företräda lokala intressen och vara behjälplig vid själva uppvisningens anordnande. Förvaltningsutskottet äger dock rätt att, om så önskas, för detta ändamål utse särskilt ortsombud.

Ordföranden i nämnden skall enligt förslaget, såsom hittills, utses av lantbruksstyrelsen. Den nu gällande bestämmelsen, att dylik person skall utses bland tre av förvaltningsutskottet föreslagna personer, har borttagits, men styrelsen förklarar sig finna det lämpligt, att valet sker i samråd med vederbörande förvaltningsutskott.

I fråga om *godkännande av tjur för erhållande av tilläggspris m. m.* har besiktningen ansetts böra få utföras av ordföranden ensam eller av husdjurskonsulent, som är ledamot av premieringsnämnden och som deltagit i nämndens arbete minst fem år. Denna anordning förväntas komma att medföra icke oväsentliga besparingar i resekostnaderna.

Premiering och stamboksföring får enligt förslaget verkställas förutom vid allmänt premieringsmöte även vid annat tillfälle, men skola kostnaderna i senare fallet icke bestridas av statsmedel. Denna bestämmelse har av styrelsen synts påkallad särskilt med hänsyn till de reaktionsfria besättningarna, som eljest stundom skulle bliva utestängda från premiering.

Vad härefter angår frågan om *statsbidrag* så föreslår lantbruksstyrelsen, att sådant skall utgå dels såsom hittills för premiering av nötboskap med högst lika stort belopp, som hushållningssällskap eller vederbörande landsting vart för sig eller i förening anvisar, dels ock, utan villkor om bidrag från orten, till organisationskostnader för bildande av tjurförening med 300 kronor för varje förening. I fråga om tilläggspris för tjurar föreslås, att högsta beloppet, som må utgå av statsmedel, skall sänkas från nuvarande 250 kronor till 200 kronor, varjämte bör föreskrivas, att sålunda bestämt maximibelopp må utdelas allenast, för så vitt de med tjurhållningen förenade kostnaderna i förhållande till föreningens koantal äro synnerligen betungande.

Den nu gällande bestämmelsen, att av statsanslaget ett visst belopp skall i första hand användas för tilläggspris för tjurar, har lantbruksstyrelsen ej ansett erforderlig, då tjurföreningar ändock genom de nya bestämmelserna bleve i första hand tillgodosedda.

Angående *beloppet av erforderligt statsanslag* anför lantbruksstyrelsen följande.

En granskning av uppgifter beträffande nötboskapspremieringen under 1913 och 1914, vilka år kunde anses normgivande, gåve vid handen, att däri angivna kostnader avsåge dels pris vid allmän premiering, dels tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, dels inlösen av frisedlar, och dels slutligen övriga utgifter, innefattande resekostnadsersättningar, tryckningskostnader m. m.

Utgifterna under 1913 och 1914 för *pris vid den allmänna premieringen* hade belöpt sig till i medeltal 40,000 kronor för år. Då premieringen under de närmaste åren icke torde komma att taga större omfattning än under sistnämnda båda år, syntes statens andel i utgifterna för detta ändamål kunna beräknas till hälften av ovannämnda belopp, eller 20,000 kronor för år.

Storleken av *tilläggsprisen* för tjurar, tillhörande tjurförening, torde kunna beräknas till i medeltal 200 kronor. Visserligen hade lantbruksstyrelsen förutsatt, att dylikt bidrag skulle kunna utgå med dubbla detta belopp, dock allenast, för så vitt de med tjurhållningen förenade kostnaderna i förhållande till tjurföreningens koantal ansåges vara synnerligen betungande. Då det emellertid torde möta svårigheter att exakt beräkna det antal dylika pris, som torde komma att utgå, liksom ock antalet föreningar, berättigade till ifrågavarande pris, hade lantbruksstyrelsen ansett förenämnda belopp, 200 kronor, kunna läggas till grund för beräkningarna av statsanslagets storlek. Då minst 1,200 föreningar torde för sina tjurar komma i åtnjutande av pris av ifrågavarande slag, syntes ett anslag av statsmedel till belopp av 125,000 kronor erforderligt för ändamålet. Hushållningssällskapen förutsattes härvid bidra med enahanda belopp

Kostnaderna för *inlösen av frisedlar* hade under 1913 och 1914 uppgått till i medeltal omkring 179,000 kronor för år. Då emellertid vid tillämpning av lantbruksstyrelsens förslag till reglemente för nötboskapspremieringen frisedels-systemet icke torde komma att anlitas i samma utsträckning som förut, syntes — även inberäknat kostnaderna för tjänstgörings- och bevaringspris — större anslag för ändamålet än 100,000 kronor för år icke behöva beräknas. Statens andel torde därvid böra utgöra hälften av nyssnämnda belopp, eller 50,000 kronor för år.

»*Övriga utgifter*» hade under 1913 och 1914 uppgått till i medeltal 110,000 kronor. Större delen härav belöpte å kostnaderna för premieringsnämndernas resor. Därest emellertid styrelsens förslag till premieringsnämnds sammansättning m. m. vunne bifall, syntes enligt styrelsens beräkningar ifrågavarande kostnader kunna nedbringas till omkring 90,000 kronor för år, varav hälften eller 45,000 kronor torde böra utgå av statsmedel.

Förutom till bestridande av nu nämnda utgifter torde medel böra finnas tillgängliga till täckande av kostnaderna för *tryckning av riksstamböcker*. Lantbruksstyrelsen beräknade med hänsyn till de nedgående tryckningskostnaderna anslag för ändamålet till 5,000 kronor för år. Ifrågavarande belopp torde såsom hittills helt och hållet böra gäldas av statsmedel.

Härtill komme slutligen kostnaderna för organisationsbidrag till tjurföreningar. Detta bidrag torde fastställas till 300 kronor för varje nybildad tjurförening och gäldas uteslutande av statsmedel. Därest 100 dylika föreningar

bildades varje år, skulle statsanslag för ifrågavarande ändamål erfordras till belopp av 30,000 kronor.

Såsom ovanstående utredning gäve vid handen, skulle statens andel i kostnaderna för ifrågavarande premiering uppgå till sammanlagt 275,000 kronor. För vart och ett av åren 1913 och 1914 hade för nötboskapsavelns främjande funnits tillgängligt ett belopp av 120,000 kronor. Till följd av penningvärdets fall ävensom andra på frågan inverkan faktorer hade sedan nämnda år en successiv höjning av anslaget ägt rum, och upptoges detta — såsom jämväl nämnts — i riksstaten för 1922 med 205,000 kronor. Då de skäl, som föranlett nämnda höjning enligt lantbruksstyrelsens förmenande fortfarande ägde oförminskad kraft, torde den nu ifrågasatta ytterligare förhöjningen av anslaget eller 70,000 kronor, i förhållande till de stora fördelar, som vid förslaget genomförande stode att vinna, icke kunna anses vara för stor. Uppmärksammas borde, att förslaget i stort sett icke innebure en ökning av utgifterna utav allmänna medel, med undantag dock för de av organisationsbidraget föranledda kostnaderna, utan allenast avsåge att i vidsträcktare omfattning än hittills bispringa hushållningssällskapen i deras verksamhet å hithörande område. I den mån premieringen framdeles överginge till enbart tjurpremiering, torde emellertid statens utgifter för premieringen komma att begränsas.

Lantbruksstyrelsens nu framlagda förslag till ändrade grunder för understödjande av nötboskapspremieringen kan jag i huvudsak tillstyrka. Dock anser jag, att utvecklingen av nötboskapsskötseln nu nått därhän, att statsbidrag i regel icke bör beviljas för individuell premiering av hondjur och att således frisedelssystemet i regel icke bör förekomma. I nötboskapspremieringsreglementet bör alltså föreskrivas, att premiering såsom regel skall ske genom tjurpremiering jämte premiering av hondjur i flock. Endast då lantbruksstyrelsen, på framställning av hushållningssällskap, finner särskilt vägande skäl därtill föranleda, bör i fråga om visst premieringsdistrikt eller del därav kunna medgivas, att statsbidrag användes jämväl för individuell premiering av hondjur.

*Departements-
chefen.*

I fråga om detaljbestämmelserna vill jag nu allenast framhålla, att det för penningpris åt tjur föreslagna villkoret om upplåtelse till betäckning av hondjur, för vilket avlämnas frisedel, ej bör avse tjur, tillhörande tjurförening, samt att villkoren för erhållande av flockpris synas mig böra än ytterligare skärpas. Sålunda anser jag, att därest ej flock utgöres av hel kobesättning, antalet i flocken skall vara minst 5 och därjämte minst 25 procent av hela kobesättningen.

Med hänsyn till vikten av att intresset för bildande av tjurföreningar understödjes, biträder jag förslaget jämväl i vad det avser beredande av bidrag till dylika föreningars organisation. Det föreslagna beloppet synes mig emellertid väl högt tilltaget. Hälften eller 150 kronor torde vara fullt tillräckligt.

På skäl jag vid statsverkspropositionens avlåtande under punkt 54 av nionde huvudtiteln anført bör med äskande av anslag för ifrågasatt varande ändamål för 1923 anstå till samma års riksdag.

Emellertid anser jag mig böra redan i detta sammanhang framhålla, att ehuru understödjande av nötboskapspremieringen är av utomordentlig vikt, jag icke kan finna den av lantbruksstyrelsen ifrågasatta höjningen av anslaget erforderlig. Jag håller nämligen före, att man genom av lantbruksstyrelsen föreslagna premieringsbestämmelser med av mig förordade modifikationer skall kunna även inom ramen för det nu till 205,000 kronor bestämda ordinarie anslaget uppnå väsentligt bättre resultat än med nu gällande bestämmelser. Det torde vid sådant förhållande ej föreligga anledning att, innan resultatet härav kan bedömas, höja anslaget.

Nyssnämnda ordinarie anslag har beviljats under förutsättning, att anslaget användes för premiering i enlighet med de i nu gällande författningar intagna, för riksdagen framlagda huvudgrunder. Vid sådant förhållande anser jag dessa icke böra ändras, utan att riksdagen gives tillfälle att däröver yttra sig. Som hushållningssällskapen och landstingen redan i höst böra äga kännedom om de nya bestämmelserna, därest dessa, såsom jag i likhet med lantbruksstyrelsen anser, skola tillämpas från och med 1923, kan härmed ej anstå, tills frågan om anslag för samma år förelägges riksdagen.

På grund härav och under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte nu föreslå riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t må i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat utfärda ändrade bestämmelser för understöd åt nötboskapspremiering och tjuvföreningar att tillämpas från och med 1923.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.